

van Randwijk tot een van de inspirerendste figuren van het Nederlands verzet kon uitgroeien. Want de werking van de mens berust niet op zijn innerlijke tegenstellingen en conflicten als zodanig (tegenstellingen en conflicten die velen zich niet bewust zijn en die menigeen in dadeloosheid doen vervallen) – zij berust op de mate waarin hij die tegenstellingen en conflicten te boven komt, ze desnoods meedraagt in zijn uitstralende activiteit. Van Randwijk was diep gekwetst door het onrecht van de bezetting, hij was strijdbaar en hij bezat een zeldzaam expressievermogen. Het is weinigen gegeven, uit te drukken wat honderdduizenden gevoelen; dat gelukt hun alleen wanneer zij via hun eigen sensitiviteit met die honderdduizenden in een onzichtbaar en geheimzinnig contact staan. Zo van Randwijk. Toen hij als twee-entertigjarige de leiding van *Vrij Nederland* in handen nam, werd hij een van de grote vertolkers van lijdend en strijdend Nederland.

Hendrik Mattheus van Randwijk was op 9 november 1909 in Gorcum geboren waar zijn vader een tuinderij annex bloemisterij bezat. Een merkwaardige man, die vader! Gereformeerd, maar in geen kerkgenootschap kon hij het uithouden; ondernemer, maar de winst interesseerde hem niet; steeds verdiept in gemeenschapsproblemen, maar hij bleef een, overigens opgewekte, eenling – Jan H. de Groot beschreef hem als ‘een vrome rebel’¹; die karakterisering zou ook op zijn zoon Henk kunnen slaan, de middelste van zijn vijf kinderen. De moeder was, aldus haar begaafde zoon, ‘stil en somber, ze had het moeilijk; ze torste al het wereldleed.’²

Henk was op de christelijke lagere school een goede leerling; de christelijke mulo volgde, daarna de christelijke kweekschool. Eigenlijk wilde hij naar de universiteit gaan, maar daar was geen geld voor. Hij zette zich aan de zelfstudie waarbij hij in het politieke vlak machtig gegrepen werd door *Het Communistisch Manifest* en door Quacks *De Socialisten*, in het religieuze door de publikaties van Karl Barth. Wat in Nederland in het interbellum voor ‘christelijke politiek’ doorging, verafschuwde hij; zestien jaar was hij toen hij, in '26, met Jan Schouten in debat trad over de beginselen van de anti-revolutionaire politiek: hij moest er niets van hebben! In hetzelfde jaar richtte hij op de kweekschool een krantje op om van zijn sympathie te getuigen voor de algemene staking die in Engeland uitgebroken was.

Toen hij in '28 de kweekschool verliet, kreeg hij als ‘kwekeling met acte’ een aanstelling bij de christelijke lagere school te Werkendam. De bezoldiging was dertig gulden per maand. Hij bleef thuis wonen. Hij had toen al zijn toekomstige vrouw gevonden: een medeleerlinge van de kweekschool,

¹ Jan H. de Groot in a.v., p. 60. ² H. M. van Randwijk, 29 okt. 1958.